

Тітова, О.А. (2024). Результати констатувального етапу експериментальної роботи «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу»: Наукова доповідь на засіданні вченої ради Інституту професійної освіти НАПН України 18 березня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1), 1-11. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6118>

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ «ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ, ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ»

Тітова Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>
e-mail: olena.titova2310@gmail.com

Анотація

Представлено результати констатувального етапу експериментальної роботи «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу. Здійснено аналіз широкої джерельної бази, проаналізовано матеріали щодо проблем, перспектив, тенденцій розвитку фахової передвищої освіти. Зроблено висновок, що розвиток фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу багато у чому залежить від професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, оскільки саме їхня майстерність є основою ефективної професійної підготовки фахівців для пріоритетних галузей економіки країни.

Здійснено дефінітивний аналіз базових понять дослідження, зокрема було уточнено суть поняття «професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти». Досліджено проблему розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів у науковій літературі. Виявлено особливості розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів у сучасній освітній практиці.

Доведено, що в структурі професійної компетентності педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти варто розглядати п'ять взаємообумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний та емоційно-вольовий.

Визначено основні види та компоненти професійної компетентності, затребувані в сучасній педагогічній практиці, з метою розроблення конкретних методів і прийомів розвитку професійної компетентності педагогів професійної школи.

Констатовано, що за результатами опитування, значна частина педагогів закладів фахової передвищої освіти мають високий та достатній рівень розвитку компонентів професійної компетентності.

З'ясовано, що методологія професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти ґрунтується на сукупності методологічних підходів (загальних: системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, комунікативного, аксіологічного, культурологічного та специфічних: компетентнісного, інформаційного, технологічного, середовищного, синергетичного, гуманістичного), загальних (науковості, активності та свідомості, зв'язку теорії з практикою, доступності, системності та послідовності, наочності) і

специфічних принципів (неперервності, рефлексивності, пріоритету самоосвіти, інтеграції, синергетики, модульності, гуманізації, фундаментальності тощо).

Теоретично обґрунтовано концепцію розвитку професійної компетентності педагогів фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу, ідея якої ґрунтується на припущенні, що для цілеспрямованого розвитку професійної компетентності педагогічних працівників потрібно спроектувати систему, яка функціонально і структурно поєднує цілі, зміст, форми, методи, засоби, навчальні технології, інструменти діагностики тощо за конкретними напрямками зростання професіоналізму означених працівників.

Теоретично обґрунтовано і розроблено методичну систему, яка структурно і функціонально забезпечує невинне зростання професійної компетентності педагогічних працівників за рахунок поєднання можливостей курсової підготовки, заходів методичної роботи в коледжі (корпоративного навчання), самоосвіти у безперервному опануванні викладачами комплексом сучасних знань і умінь, оволодінні інноваційними технологіями навчання, розвитку їх педагогічних якостей і морально-ціннісних орієнтацій.

Спроектвано структурно-змістову модель розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, що складається із системно-послідовних, взаємопов'язаних і взаємозумовлених методологічно-цільового, організаційно-суб'єктного, змістово-технологічного та діагностувально-результативного блоків, які схематично візуалізують структуру методичної системи і створюють ідеальне уявлення про безперервне зростання професіоналізму викладачів в умовах освітнього середовища фахового коледжу.

Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів.

Розроблено інструментарій оцінювання рівнів розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу: визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний, вольовий) та відповідні показники, які відображають зв'язки між складниками феномену як інтегративного утворення особистості. На основі аналізу якісних і кількісних проявів виокремлено чотири рівні розвитку професійної компетентності викладачів: початковий, середній, достатній, високий.

Зроблено висновок, що ключовою проблемою цієї освітньої галузі, яка гальмує її подальшу модернізацію, є недостатня ефективність професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

Наведено результати експериментальної роботи, що були отримані впродовж звітнього періоду: підготовлено кінцеві результати, опубліковано наукову продукцію, взято участь у масових науково-практичних заходах.

Ключові слова: Професійний розвиток, професійна компетентність, педагогічні працівники, фахові коледжі, фахова передвища освіта

THE RESULTS OF THE BACKGROUND RESEARCH ON THE PROBLEM "THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHING STAFF AT VOCATIONAL COLLEGES IN THE CONDITIONS OF THE PANDEMIC, WAR AND POST-WAR TIMES"

Abstract

The results of the background research on the problem "Theoretical and methodological foundations of the development of professional competence of teaching staff at vocational colleges in the conditions of pandemic, war and post-war times" that is conducted by the Laboratory of Scientific and Methodological Support for Specialists Training at Colleges and Technical Schools of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine are presented.

The theoretical and methodological principles of the professional development of teaching staff at vocational pre-higher education institutions in the conditions of the pandemic, wartime and post-

war times were substantiated. The analysis of a wide source base was carried out. It included materials related to the problems, prospects and trends in the development of vocational pre-higher education. It was concluded that the development of vocational higher education in the conditions of the pandemic, war and post-war times largely depended on the professional competence of the teaching staff at vocational colleges since the teaching skills were the basis of effective professional training of specialists for the priority sectors of the country's economy.

A definitive analysis of the basic concepts of the research was carried out. The essence of the concept of "professional competence of a college teacher" was clarified. The problem of the development of the college teacher's professional competence was studied in the scientific literature. The peculiarities of the phenomenon in modern educational practice were revealed.

It was proven that in the structure of the professional competence of a college teacher, five mutually determined components were considered: Motivational and Value, Cognitive-informational, Behaviour and Activity, Personal Reflection, Emotion and Volition.

The main types and components of professional competence, which were in demand in modern pedagogical practice, were determined to develop specific methods and techniques for the development of the college teacher's professional competence.

It was established that according to the results of the survey, a significant part of the teachers at vocational pre-higher education institutions had a high and sufficient level of development of the components of professional competence.

It was found that the methodology of professional development of teaching staff at vocational higher education institutions was based on a set of methodological approaches (general: systemic, person-oriented, activity, communicative, axiological, cultural and specific: competence, information, technological, environmental, synergistic, humanistic), general (scientific, activity and consciousness, connection between theory and practice, accessibility, systematicity and consistency, clarity) and specific principles (continuity, reflexivity, priority of self-education, integration, synergy, modularity, humanization, fundamentality, etc.).

The concept of developing the professional competence of teachers at vocational colleges in the conditions of a pandemic, war and post-war times was theoretically substantiated. The main idea was based on the assumption that for the purposeful development of the college teacher's professional competence, so, it was necessary to design a system that functionally and structurally combined goals, content, forms, methods, means, educational technologies, diagnostic tools, etc. according to specific areas of professional growth of the specified employees.

A methodological system was theoretically substantiated and developed. That structurally and functionally ensured continuous growth of the professional competence of a teacher due to the combination of course training opportunities, methodical activities in the college (corporate training), self-education in the continuous mastery by teachers of a complex of modern knowledge and skills, mastery of innovative learning technologies, development of their pedagogical qualities and moral and value orientations.

The structural-content model of the development of the professional competence of teaching staff of vocational colleges was designed. It contained the system-sequential, interconnected and mutually determined methodological-target, organizational-subject, content-technological and diagnostic-resultative blocks. The blocks schematically visualized the structure of the methodological system and created an ideal vision of the continuous growth of the professionalism of teachers in the conditions of the educational environment of a vocational college.

The learning conditions for the purposeful development of the professional competence of teachers at vocational colleges were defined and theoretically substantiated.

A toolkit for assessing the levels of professional competence development of teaching staff at vocational colleges in pandemic, war and post-war times was developed: criteria (Motivation, Cognitive, Activity, Reflection, Volition) and corresponding indicators that reflected the connections between the components of the phenomenon as an integrative personality formation were defined. Based on the analysis of qualitative and quantitative manifestations, four levels of development of teachers' professional competence were distinguished: basic, elementary, intermediate and advanced.

It was concluded that the key problem of college education, which inhibits its further modernization, was the insufficient system of the college teacher professional development.

The results of experimental work obtained during the reporting period were presented, discussed and published.

Keywords: Professional development, professional competence, teaching staff, vocational colleges, vocational higher education

Наукова доповідь на засіданні вченої ради Інституту професійної освіти НАПН
України 18 березня 2024 р.

На сучасному етапі модернізації системи фахової передвищої освіти, зумовленому, зокрема, особливими умовами діяльності (пандемія, воєнний, повоєнний часи), ефективність процесу модернізації, зокрема залежить від професійної компетентності педагогічного працівника фахового коледжу, який є активним суб'єктом власного особистісного самовдосконалення та професійної реалізації. Професійний розвиток педагогічного працівника – це безперервний процес прогресивного становлення особистості, прагнення до високих професійних досягнень, поступальний рух до вищих професійних і особистісних рівнів. Він передбачає цілісну та ефективну трансформацію компетентісного досвіду шляхом подолання деструктивних чинників життя (пандемія, військові дії), професійних суперечностей та вироблення нових якостей професійно-педагогічної поведінки. Кульмінацією професійно-особистісного зростання, становлення та вдосконалення педагогів професійної школи в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу є досягнення творчої професійної компетентності, найвищого рівня професійної діяльності.

Аналіз нормативно-правової бази, дисертаційних досліджень та наявного наукового доробку вітчизняних і зарубіжних учених свідчить про досягнення у вивченні аспектів професійного розвитку педагогічних працівників. Незважаючи на значний науковий доробок, доводиться констатувати, що теоретико-методологічні засади професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного періодів є недостатньо розробленими.

Таким чином, причини актуалізації проблеми розроблення та обґрунтування теоретико-методологічних засад професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу є цілком зрозумілими, особливо у вигляді таких суперечностей:

- об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих і конкурентоспроможних педагогічних працівниках закладів професійної освіти з високим рівнем самоорганізації професійно-освітньої діяльності та недостатнім рівнем підготовки до творчого саморозвитку, усталеними методологіями професійного розвитку, які не змогли задовольнити цю потребу в умовах пандемії, воєнного та повоєнного періодів;

- вимогами до професіоналізму викладачів, визначеними Національною рамкою кваліфікацій, Законами України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», та недостатнім обґрунтуванням теоретико-методологічних засад професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного періодів;

- сучасними завданнями закладів фахової передвищої освіти, викликаними специфічними умовами діяльності щодо підготовки професійно компетентних, громадянсько свідомих, патріотично вихованих фахівців, здатних до продуктивної професійної самореалізації принципу навчання впродовж життя, та недостатньою розробленістю системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників фахових коледжів, яка б цьому сприяла;

- нагальною потребою закладів професійної освіти у цілеспрямованому формуванні та розвитку професійних знань, педагогічної майстерності, культурно-моральних і професійно важливих якостей педагогічних працівників та обмеженим науково-методичним супроводом цього процесу в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу.

Результати наукових досліджень свідчать, що цілеспрямований професійний розвиток педагогів не лише ґрунтується на розгалужених і значних обсягах знань, а й передбачає їх постійне оновлення та поповнення, і тоді педагогічна майстерність стає найвищим рівнем педагогічної діяльності (Енциклопедія освіти, 2021).

У найближчому майбутньому вітчизняні заклади освіти повинні будуть готувати фахівців для роботи в умовах Індустрії 4.0 та 5.0, що передбачає перехід до «розумного» виробництва, раціонального споживання ресурсів, інклюзивності та орієнтації на потреби споживачів. Таким чином, розвиток фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу значною мірою буде залежати від професійної компетентності викладацького складу фахових коледжів, адже саме їхній професіоналізм є основою результативної професійної підготовки фахівців для пріоритетних галузей економіки країни.

Дослідження «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» виконується в Інституті професійної освіти Національної академії педагогічних наук (ІПО НАПН) України лабораторією науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах починаючи з 2023 року.

Відповідно до програми дослідження було визначено об'єкт, предмет і мету. **Об'єкт дослідження** – професійний розвиток педагогічних працівників закладів фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу. **Предмет дослідження** – теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії,

воєнного та повоєнного часу. **Мета дослідження:** обґрунтування теоретичних й методичних основ розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу; розроблення та експериментальна перевірка технологій розвитку професійної компетентності педагогічних працівників в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Етап дослідження: констатувальний (01.01.2023 – 31.12.2023).

Відповідно до об'єкта, предмета й мети дослідження визначено основні завдання констатувального етапу (2023 р.):

- з'ясувати сучасний стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та освітній практиці;
- проаналізувати нормативні документи з питань професійного розвитку педагогічних працівників фахових коледжів;
- здійснити моніторинг освітньої діяльності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти;
- теоретично обґрунтувати концепцію розвитку професійної компетентності педагогів фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу;
- обґрунтувати теоретико-методичні засади розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу;
- спроектувати методичну систему розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в особливих умовах діяльності;
- розробити діагностичний інструментарій для визначення рівня розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в особливих умовах діяльності;
- визначити експериментальну базу та провести констатувальний етап педагогічного експерименту.

На виконання першого завдання було здійснено аналіз широкої джерельної бази (понад 100 наукових публікацій, нормативних документів, звітів, з них майже половина – іноземні джерела). Прослідковано, як розвивалася фахова передвища освіта в умовах пандемії, розвивається зараз, під час воєнного стану, які є виклики, проблеми, які намічаються тенденції. Досліджено особливості розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів у сучасній освітній практиці на прикладах провідних фахових коледжів (Бережанського та Ніжинського фахових коледжів НУБіП України», Закарпатського лісотехнічного коледжу Державного вищого навчального закладу «Національний лісотехнічний університет України», Одеського технічного коледжу Одеської Національної академії харчових технологій, Харківського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ, Київського фахового

коледжу комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету тощо). Здійснено дефінітивний аналіз базових понять дослідження «компетентнісний підхід», «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність викладача» та ін.

Результати наукових пошуків відповідно до завдань констатувального етапу представляються на науково-практичних заходах міжнародного і всеукраїнського рівнів, а також у наукових публікаціях, зокрема у колективній монографії «Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» (Тітова (Ред.) та ін., 2023а).

У процесі дослідження було уточнено суть поняття «професійна компетентність педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти», як «інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузевих (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, необхідних педагогічних здібностей, морально-етичних цінностей і професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти» (Тітова (Ред.) та ін., 2023b).

Доведено, що в структурі професійної компетентності педагогічного працівника закладу фахової передвищої освіти варто розглядати п'ять взаємообумовлених компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний та емоційно-вольовий.

За результатами аналізу психологічної структури педагогічної активності було виділено такі структурні компоненти цієї інтегративної характеристики педагогів: мотиваційно-ціннісний – включає сформованість мотивації, прагнення до інноваційної педагогічної діяльності та ціннісну орієнтацію педагогів на набуття високого рівня професійної компетентності; когнітивно-інформаційний: сукупність теоретичних і технічних (процедурних) знань (наприклад, з педагогіки, психології, методики викладання, цифрових технологій, напрямів наукових досліджень тощо); поведінково-діяльнісний: демонстрація комплексу вмінь і навичок, що забезпечують якісне виконання трудових функцій викладача; особистісно-рефлексивний: здатність до регуляції власної життєдіяльності та рефлексії в професійній діяльності; емоційно-вольовий компонент: включає здатність розуміти власний емоційний стан під час вирішення завдань, наполегливість у саморозвитку, цілеспрямованість дій в інформаційно-освітньому середовищі фахового коледжу.

Досліджену структуру компетентності рекомендовано використовувати для діагностики розвитку явища. Було вирішено також визначити основні види та компоненти професійної компетентності, затребувані в сучасній педагогічній практиці, з метою розроблення відповідних методів і прийомів розвитку професійної компетентності педагогів закладів фахової передвищої освіти. З цією метою на першому етапі дослідно-експериментальної роботи було проведено опитування педагогічних працівників (389 респондентів) за допомогою Google Forms, що дало змогу визначити складники компетентності, які мають демонструвати сучасні викладачі професійної школи. Зокрема, респонденти визначили такі види професійної компетентності: дидактичну, предметну, методичну, екологічну, інклюзивну, здоров'язбережувальну, економічну, дослідницьку, комунікативну, проєктувальну, оцінювальну-

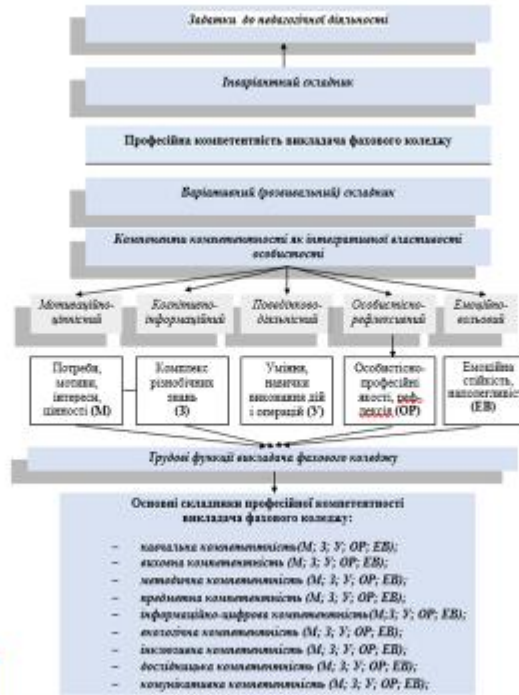

аналітичну, організаційну, психологічну, психологічну, загальнокультурну, конфліктологічну, інформаційно-цифрову, виховну, прогностичну, правову, соціальну, політичну та творчу.

На другому етапі експериментальної роботи експерти (26 осіб, серед яких були методисти Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти, педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти та науковці Інституту професійної освіти НАПН України) попарно зіставляли вибрані компетентності. За результатами дослідження було складено матриці експертного оцінювання вагомості видів професійної компетентності та результатів визначення коефіцієнтів вагомості означених видів професійної компетентності викладачів фахових коледжів. Аналіз діаграми розподілу коефіцієнтів вагомості видів професійної компетентності викладачів фахових коледжів дав змогу виокремити найвагоміші види професійної компетентності викладачів фахових коледжів: навчальна, предметна, методична, інформаційно-цифрова, комунікативна, виховна, інклюзивна, дослідницька, екологічна.

Структура професійної компетентності викладача фахового коледжу розглядалася як «інтегративна властивість особистості (з компонентами: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний, емоційно-вольовий компоненти), і як поєднання здатностей (за видами професійної компетентності) успішного здійснення навчальної, виховної, методичної, комунікативної, дослідницької та ін. діяльностей. Саме тому для формалізації (схематизації і спрощення) вивчення процесів розвитку досліджуваного феномена доцільно розглядати його структуру в контексті і особистісно-орієнтованого, і компетентнісного методологічних підходів» (Тітова (Ред.) та ін., 2023а, с. 37-38).

Структура професійної компетентності викладача фахового коледжу

Лабораторією науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України здійснювався аналіз факторів, умов розвитку професійної компетентності, встановлювалися особливості розвитку компонентів цієї інтегративної властивості особистості у педагогічних працівників фахових коледжів. Для організації опитування викладачів засобами Google Forms було розроблено анкету самооцінювання викладачами розвитку компонентів власної професійної компетентності. Зокрема, респонденти мали оцінити свою мотивацію щодо оволодіння високими рівнями професіоналізму (мотиваційно-ціннісний компонент), систему наукових педагогічних знань, на основі яких розвиваються професійні вміння та навички (когнітивно-інформаційний компонент), комплекс умінь та навичок моделювання педагогічних та науково-дослідних завдань, ефективної дій у нестандартних педагогічних ситуаціях, застосування інноваційних технологій навчання (поведінково-діяльнісний компонент), сформованість навичок самоаналізу власної професійно-педагогічної діяльності та спілкування, способів самоконтролю педагога (особистісно-рефлексивний компонент), здатність розуміти власний емоційний стан при розв'язанні педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в інформаційно-освітньому середовищі фахового коледжу (емоційно-вольовий компонент).

Під час розроблення анкети самооцінювання були включені питання щодо профілю закладу фахової передвищої освіти, стажу викладання, педагогічної освіти, кваліфікаційних категорій та викладацького звання. Важливо було також дізнатися, чи задовольняє викладачів існуюча система підвищення кваліфікації та яких нових знань респонденти потребують.

Як свідчать дані опитування половина респондентів має стаж понад 20 років, це, до речі, пояснює окремі результати щодо визначення рівня професійної

компетентності викладачів фахових коледжів. Наявність педагогічної освіти зафіксована у двох третин респондентів (66,7%).

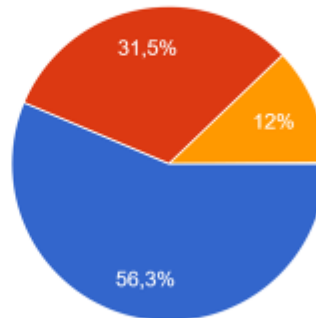
Дані щодо кваліфікаційних категорій та педагогічного звання свідчать про високий рівень викладацького складу закладів фахової передвищої освіти, які взяли участь в опитуванні.

Результати анкетування підтверджують, що 56,3 % педагогічних працівників задоволені сучасною системою підвищення кваліфікації, 31,5 % відчують потребу в певній модернізації, лише 12 % викладачів вважають, що система потребує суттєвого оновлення.

6. Вкажіть, чи задовольняє Вас сучасна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників коледжів:

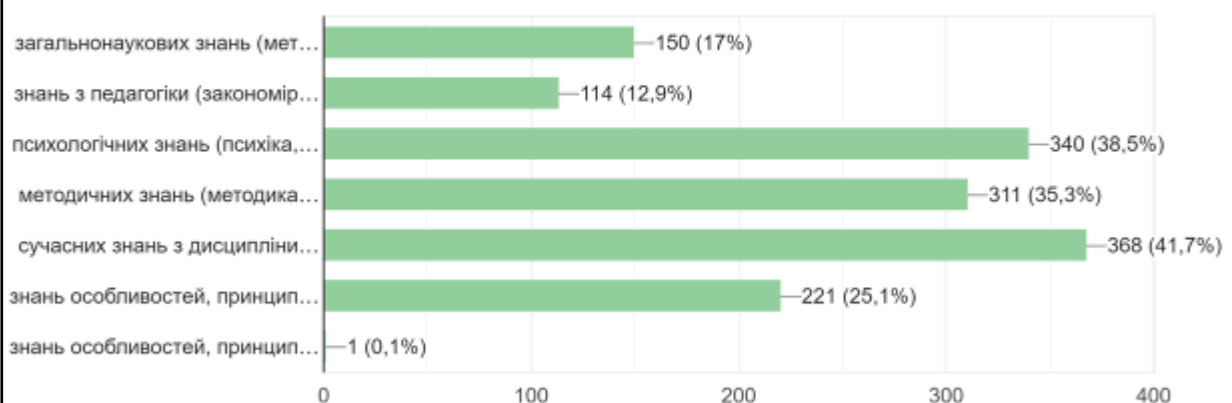
- так, вона дієва, зручна, пропонує сучасні методики, інноваційні технології
- підвищення кваліфікації добре організоване, але потребує певної модернізації
- потребує суттєвого оновлення і організація, і зміст підвищення квалі...

Респонденти найбільше потребують сучасних знань з дисципліни, що викладається (41,7%), психологічних знань (наприклад, психологічний клімат, темперамент, здібності особистості, індивідуальність, розвиток пам'яті, уваги та мислення, мотивація студентів до навчання) (38,5%), методичних знань (методика підготовки та проведення семінарів, різноманітних лекцій, застосування проєктних методик, ігрових форм навчання тощо) (35,3%).

7. Відзначте, яких нових знань Ви зараз потребуєте найбільше:

882 відповіді

За результатами опитування, значна частина педагогів закладів фахової передвищої освіти мають високий рівень розвитку мотиваційно-ціннісного, поведінково-діяльнісного, особистісно-рефлексивного, емоційно-вольового компонентів професійної компетентності (від 48,5% до 56%), а когнітивно-

інформаційний компонент професійної компетентності педагогів розвинутий на достатньому рівні (33,2% педагогів). Одночасно було визначено розвиток яких компонентів потребує особливої уваги.

Результати цього етапу дослідження були враховані при визначенні методологічних принципів та теоретико-методичних засад професійного розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу.

Методологію професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти становлять загальні (системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний, аксіологічний, культурологічний) та специфічні (що визначають особливості дослідження та додають йому новизни) – компетентнісний, інформаційний, технологічний, середовищний, синергетичний, гуманістичний) методологічні підходи.

Визначено загальні (науковості, активності та свідомості, зв'язку теорії з практикою, доступності, системності та послідовності, наочності) та специфічні (неперервності, рефлексивності, пріоритету самоосвіти, інтеграції, синергетики, модульності, гуманізації, фундаментальності тощо) принципи, дотримання яких покликано забезпечити безперервний розвиток професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

У концепції розв'язання досліджуваної проблеми було враховано комплекс характеристик основних положень, наукових підходів, принципів, етапів, напрямів, завдань, цілей, умов, форм, засобів, технологій системного розвитку досліджуваного феномена.

Концептуальна ідея дослідження ґрунтується на припущенні, що для цілеспрямованого розвитку професійної компетентності педагогічних працівників потрібно спроектувати систему, яка функціонально і структурно поєднує цілі, зміст, форми, методи, засоби, навчальні технології, інструменти діагностики тощо за конкретними напрямками зростання професіоналізму означених працівників, і запровадження якої в освітній процес закладу фахової передвищої освіти в умовах воєнного і повоєнного часу позитивно впливатиме на якість професійної підготовки фахових молодших бакалаврів.

Педагогічні умови цілеспрямованого розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів, з одного боку, визначені та теоретично обґрунтовані таким чином, щоб вони мали наукову новизну і представляли за своїм змістом нове педагогічне знання, і в той же час враховували досягнення попередників щодо освітнього процесу, педагогічних явищ, обставин ефективності розвитку суб'єкта експериментально визначалися в три етапи. До того ж, педагогічні умови аналізувалися в контексті структури педагогічної системи: мети, завдань, змісту освіти, методів, форм і прийомів навчання та контролю досягнутих результатів.

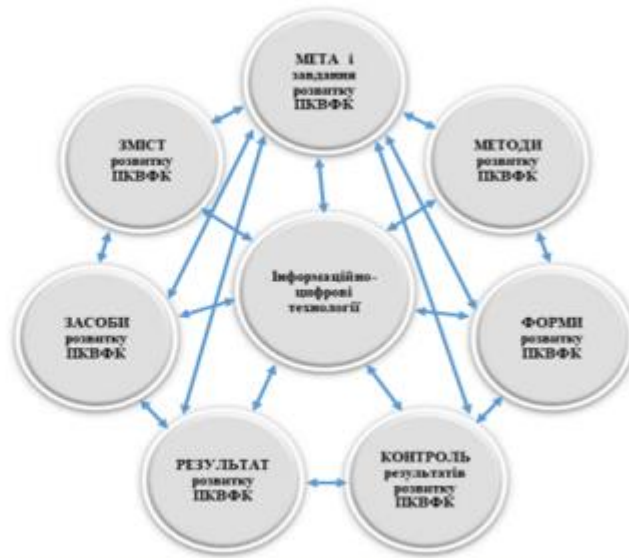
На першому місці за значущістю експерти розмістили умову «Сформованість у фаховому коледжі гнучкої системи безперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників» та, відповідно, посіла перше місце. Цей факт не був для нас неочікуваним: так як серед специфічних принципів розвитку професійної компетентності педагогічних працівників коледжів нами виокремлено принцип безперервності: «... професійний розвиток фахівця, зокрема педагога, є багатограним, багатofакторним процесом послідовного, системного накопичення обсягу різноманітних знань, формування комплексу

практичних умінь і навичок, виховання професійних цінностей і особистісно-професійних якостей».

Друге місце в загальній системі ранжування посіла умова «Активна взаємодія фахового коледжу з науковими установами НАПН України, закладами вищої освіти, Науково-методичним центром вищої та фахової передвищої освіти щодо виконання спільних проєктів, грантів, організації конкурсів, олімпіад, участі в роботі науково-практичних конференцій, вебінарів, семінарів тощо». Третє місце за вагомістю експерти відвели умові «Запровадження в освітньому середовищі коледжу прогресивних моделей професійного розвитку педагогічних працівників, зокрема принципів концепції «організації, що навчається» (Тітова, Лузан, Мося, & Пащенко, 2023).

У ході дослідження доведено, що в освітній процес закладу фахової передвищої освіти доцільно запровадити методичну систему, яка структурно і функціонально забезпечує безперестанне зростання професійної компетентності педагогічних працівників за рахунок поєднання можливостей курсової підготовки, заходів методичної роботи в коледжі, самоосвіти у безперервному опануванні викладачами комплексом сучасних знань і умінь, оволодінні інноваційними технологіями навчання, розвитку їхніх педагогічних якостей і морально-ціннісних орієнтацій. За таких умов методична система розглядається як складне динамічне утворення ієрархічно пов'язаних компонентів (цілей, змісту, методів, форм, засобів, результатів, контролю і корекції результатів розвитку інтегративної характеристики педагога), які утворюють єдину дієву структуру, спрямовану на досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей професійного розвитку педагога. Модель означеної системи є ідеальним представленням структурних зв'язків її частин і показує вплив інформаційно-цифрових технологій на всі складові процесу професійного розвитку викладачів у фахових коледжах.

Структура методичної системи розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів

Для діагностики розвиненості компонентів професійної компетентності викладачів закладів фахової передвищої освіти було визначено критерії та відповідні показники, що відображають зв'язки між складниками феномена як інтегративного утворення особистості.

Експериментальні дослідження показали, що запропонований діагностичний інструментарій є валідним і надає надійні дані для диференціації викладачів закладів фахової передвищої освіти на групи з початковим, середнім, достатнім і високим рівнями розвитку професійної компетентності.

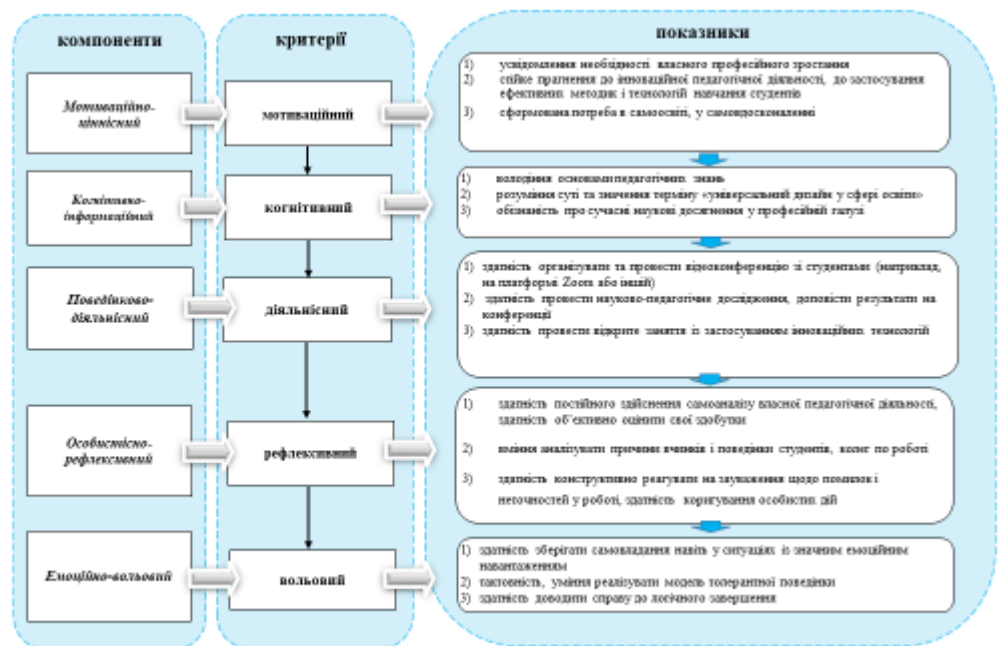

Схема взаємозв'язку компонентів, критеріїв та показників розвиненості професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів

Зокрема, рівень розвитку мотиваційно-ціннісного компонента професійної компетентності викладачів оцінювався за такими показниками: усвідомлення

необхідності власного професійного зростання; стійке прагнення до інноваційної педагогічної діяльності, до застосування ефективних методик і технологій навчання студентів; сформована потреба в самоосвіті, у самовдосконаленні; когнітивно-інформаційного – володіння основами педагогічних знань; розуміння суті та значення терміну «універсальний дизайн у сфері освіти»; обізнаність про сучасні наукові досягнення в професійній галузі; поведінково-діяльнісного – здатність організувати та провести відеоконференцію зі студентами (наприклад, на платформі Zoom або іншій); здатність провести науково-педагогічне дослідження, доповісти результати на конференції; здатність провести відкрите заняття із застосуванням інноваційних технологій; особистісно-рефлексивного – здатність постійного здійснення самоаналізу власної педагогічної діяльності, здатність об'єктивно оцінити свої здобутки; вміння аналізувати причини вчинків і поведінки студентів, колег по роботі; здатність конструктивно реагувати на зауваження щодо помилок і неточностей у роботі, здатність коригування особистих дій; емоційно-вольового – здатність зберігати самовладання навіть у ситуаціях зі значним емоційним навантаженням; тактовність, уміння реалізації моделі толерантної поведінки; здатність доводити справу до логічного завершення.

Найістотніші наукові результати за звітний період. Обґрунтовано та розроблено концепцію розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу.

Теоретично обґрунтовано і розроблено методичну систему розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу та розроблено її модель.

Визначено принципи та обґрунтовано педагогічні умови розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу.

Узагальнення результатів аналізу матеріалів щодо перспектив, тенденцій розвитку фахової передвищої освіти, особливостей розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів у сучасній освітній практиці, а також на основі проведеного опитування 883 педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти з'ясовано такі проблеми: необхідність оптимізації мережі закладів фахової передвищої освіти; розбалансованість системи спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах фахової передвищої освіти; невідповідність якості підготовки випускників закладів фахової передвищої освіти вимогам роботодавців; низька взаємодія закладів фахової передвищої освіти та роботодавців щодо визначення переліку компетентностей випускників, відсутність сучасних баз виробничих практик; падіння престижу педагогічної діяльності, недостатня мотивація педагогічних працівників здійснювати освітній

процес на високому науково-методичному рівні, відсутність профільних освітніх програм підготовки викладачів для коледжів та ін.

Зроблено висновок, що ключовою проблемою цієї освітньої галузі, яка гальмує її подальшу модернізацію, є недостатня ефективність професійного розвитку педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти.

Підготовлено кінцеві результати, які активно популяризуються і розповсюджуються:

– монографія «Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» (Тітова (Ред.) та ін., 2023а);

– «Термінологічний словник викладача фахового коледжу» (Тітова, О. А. (Ред), 2023b).

Підготовлено кінцеві результати

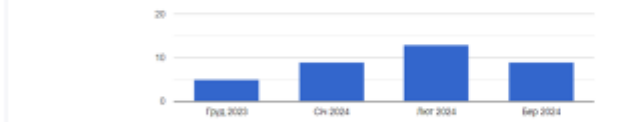
Статистичний огляд

За всіма ресурсами

> Item:

Оберть звіт за: Вибір термін звіту: Оберть від звіту:

Завантаження

Загальний огляд

36 Завантажень 116 Переходів

словник «Термінологічний словник викладача фахового коледжу»

<http://lib.iitta.gov.ua/738693/>

Крім того, опубліковано 50 одиниць наукової продукції.

У звітному році співробітники лабораторії взяли участь у 41 масовому науково-практичному заході, з них у 22 міжнародних заходах, де були опробовані отримані результати.

У звітному році співробітники лабораторії взяли участь у 41 масовому науково-практичному заході

21 міжнародні та всеукраїнські конференції

9 наукові семінари

2 міжнародні виставки

16 інші заходи

2 міжнародні форуми

З них організовано і проведено лабораторією два Всеукраїнських науково-практичних вебінари.

Всеукраїнський науково-практичний вебінар «Інноваційні технології розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» 28 квітня 2023 року (<https://015.org.ua/innovacijni-tehnologiyi-rozvytku-profesijnoyi-kompetentnosti-pedagogichnyh-pracziivnykiv-fahovyh-koledzhiv-v-umovah-pandemiyi-voyennogo-ta-povoyennogo-chasu/>) та Всеукраїнський науково-практичний вебінар «Технології професійного розвитку педагогічних працівників фахових коледжів» 26 жовтня 2023 року (<https://ivet.edu.ua/8220/vseukrayinskyj-naukovo-praktychnyj-vebinar-tehnologiyi-profesijnogo-rozvytku-pedagogichnyh-pracziivnykiv-fahovyh-koledzhiv/>).

Експериментальні бази

	ВСП «Професійно-педагогічний коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»
	ВСП «Бердянський фаховий коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного»
	ВСП «Бурштинський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»
	ДЗФО «Ржищівський фаховий коледж будівництва та економіки»
	ВСП «Коледж інженерії, управління та землевпорядкування Національного авіаційного університету»
	ДНЗ «Катюжанське вище професійне училище»
	ВСП «Немішаївський фаховий коледж НУБіП України»
	ВСП «Калуський фаховий коледж економіки, права та інформаційних технологій Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу»
	Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»

Отже, завдання констатувального етапу експериментальної роботи за темою наукового дослідження «Теоретичні і методичні основи розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» співробітниками лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України виконано.

Список використаних джерел

Кремень, В. Г. (Ред.). (2021). Енциклопедія освіти. (2-ге вид. доповнене та перероблене). Київ: Юрінком Інтер.

Тітова, О. А. (Ред), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023а). Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія. Київ: ІПО НАПН України, <https://doi.org/10.32835/978-617-95325-6-6/2023>. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>.

Тітова, О. А. (Ред), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023b). Термінологічний словник викладача фахового коледжу. Київ: ІПО НАПН України. <https://doi.org/10.32835/978-617-95325-7-3/2023>. <http://lib.iitta.gov.ua/738693/>.

Тітова, О., Лузан, П., Мося, І., & Пащенко, Т. (2023). Педагогічні умови розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів. Освіта. Інноватика. Практика: науковий журнал, 8(11), 84-90. <http://lib.iitta.gov.ua/737800/>